

La Hanul lui Manjoala de Ion Luca Caragiale

Incadrarea intr-un(o) curent/ perioada/ epoca literar(a)

Cunoscut indeosebi ca dramaturg si creator de geniale schite, I.L. Caragiale dezvaluie in nuvele si povestiri o latura distincta, greu de ghicit in prima perioada a activitatii creatoare. Si totusi, desi opera sa este variata ca genuri si specii si chiar ca orientare estetica, lectura integrala a sa lasa impresia unui creator egal cu sine insusi in tot ceea ce scrie.

Formula artei lui Caragiale - ne spun Paul Zarifopol si Tudor Vianu - este aceea a realismului clasic, in timp ce G. Calinescu sugereaza ca dominanta artei sale este naturalismul. Recent se discuta tot mai mult modernitatea operei sale, vizibila mai ales in schite (Eugen Ionescu, in Note si Contranote, considera ca schitele precum Caldura mare prefigureaza literatura absurdului). Nota dominanta a operei ramane insa realismul ironic.

Putem vorbi de cateva etape in evolutia scrisului lui Caragiale (unul dintre marii clasici ai literaturii romane): perioada comediilor (1878-1885), perioada literaturii tragice si naturaliste (nuvelele din jurul anului 1890), perioada schitelor, ca moment culminant (in jurul anului 1900) si perioada povestirilor din ultimii ani.

Nuvelele au, in mare parte, caracter psihologic si au fost clasificate in trei categorii: nuvele la limita dintre comic si tragic {Doua loturi, Inspectiune}, nuvele fantastice {La hanul lui Manjoala, Kir Ianulea, Calul dracului} si nuvele de inspiratie naturalista {O facie de Paste, In vreme de razboi, Pacat}.

Fantasticul, asa cum il defineste T. Todorov, este o categorie estetica ce se situeaza la limita dintre straniu (interpretat ca un eveniment care poate fi explicat prin vis, prin halucinatii etc.) si miraculos (eveniment care nu poate fi explicat rational), dar este rareori intalnit intr-o forma - sa spunem - "pura", caci adesea se afla in vecinatatea altor forme ale imaginatiei, cum ar fi supranaturalul, feericul, fabulosul, miticul, fantasmagoricul, iluzoriul, oniricul si chiar alegoricul (pentru mai multe amanunte, vezi Tzvetan Todorov, Introducere in literatura fantastica, Buc, Ed. Univers, 1973).

Punctul de plecare al nuvelor fantastice ale lui Caragiale il reprezinta motivele populare romanesti. Astfel, in Kir Ianulea, dracul se metamorfozeaza in barbat pentru a trai experienta casatoriei si constata ca iadul este un mediu mult mai bland decat femeia. Arhetipurile folclorice supranaturale sunt, ca si la Ion Creanga, umanizate (cum se intampla in Kir Ianulea sau in Calul dracului), ori metamorfozate in animale {La hanul lui Manjoala}.

Si ceilalti reprezentanti ai perioadei (Eminescu, Slavici, Creanga) aveau ca izvor de inspiratie basmul sau povestea populara, dar acestia fie cunosteau folclorul de la sursa si atunci il prelucrau sau doar se inspirau, fie erau culegatori de folclor. La Caragiale temele si motivele folclorice constituie motiv de a rade pe seama unor caracteristici umane generale (cum se intampla si in

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

comedii sau schite), stilizandu-le prin influenta feericului ori a fantasticului. Titlu. Tema. Elemente de structura si compozitie. Se spune despre nuvelele lui Caragiale ca s-ar inscrie pe linia fabulosului folcloric, fabulosul fiind o categorie care se refera la lumea supranaturala - personajele de basm sau zeii din epopeile antice -, desemnand, deci, personaje sau fapte incredibile, de domeniul fanteziei, al povestii si al legendei. Motivul selectat aici presupune descrierea tentatiilor cu care diavolul ii ademeneste pe oameni, acesta aparand in chip inselator sub forma unor animale.

Nuvela La hanul lui Manjoala a aparut in 1898 in Gazeta sateanului, fiind apoi publicata in volumul Momente (1901). Povestea este aparent simpla, cu o usoara intruziune a fabulosului in real. Titlul numeste locul actiunii, iar tema nuvelei este relatia dintre individ si perceptia supranaturalului. Actiunea se dezvolta pe doua planuri paralele - al realului si al magiei.

Naratorul nostru, al carui nume nu-l cunoastem de la bun inceput (abia replica de mai tarziu a cucoanei Marghioala ni-l dezvaluie - Fanica), se indreapta spre casa viitorului socru - "pocovnicul" lordache - si decide sa poposeasca la un han al carei proprietara era o veche cunostinta. Asezat in drumul calaretilor obositi, hanul pare a fi locul ideal pentru odihna si ospat, un loc banal, lipsit de mistere, in orice caz, nu un loc unde se fac si se desfac legaminte, un loc al afacerilor necurate, precum in Moara cu noroc a lui Slavici, si nici un loc al petrecerilor si al povestilor precum este Hanu Ancutei (Sadoveanu).

-Trasaturi specifice. Caracterizarea personajelor.-

Dar banalitatea nu este specifica deloc acestui han si mici detalii presarate de-a lungul naratiunii puncteaza misterul locului, amplificand suspansul. Suntem invitati sa avem rabdare: ceea ce se va intampla nu este ceva obisnuit. Punctele de suspensie din debutul nuvelei marcheaza o ezitare de a porni la drum a naratorului - personaj, stare usor confuza: ezita sa ajunga la viitorul socru (teama de casatorie), sau ezita sa poposeasca la han, anticipand bizarele intamplari prin care va trece?

Hanul il intampina pe calatorul obosit cu miros apetisant de mancare proaspata si cu o curatenie desavarsita, semn al unei tinute exemplare a stapanei locului. Aflam ca hanul fusese al lui Manjoala si, dupa moartea acestuia, ramasese in grija sotiei (Marghioala, cunoscuta si ca Manjoloaica). Admiratia naratorului pentru puterea de munca si istetimea femeii este evidenta, exclamatia "zdravana femeie!" subliniind prin epitet firea sa energica.

Prima aluzie la puterile vrajitoaresti ale hangitei o aflam din spusele oamenilor (gura satului la Slavici), care o banuiesc de lucru cu farmece din cauza unor intamplari neobisnuite in urma carora un om moare si altul ramane mut pentru ca ar fi incercat sa jefuiasca hanul. Naratorul nostru isi pastreaza obiectivitatea pentru moment, nemarturisindu-si parerea in legatura cu acest eveniment. Atmosfera de la han este placuta, mentinuta fiind si de prezenta lautarilor (figuri evocate si de Alecsandri sau Creanga), miroase a paine proaspata si e cald.

Mireasma culinara si curatenia bucatariei contureaza cateva trasaturi ale Marghioalei (desavarsita

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

gospodina) chiar inainte de portretul direct facut de catre narator: "frumoasa, voinica si ochioasa". Intre aceleasi coordonate se contureaza si autoportretul ironic al naratorului: "eram tanar, curatel si obraznic, mai mult obraznic decat curatel". Invitat intr-o odaie curata si "odihnita" (invitatie este echivalenta cu o ispitire); tanarul constata cu o usoara uimire ca, pe langa toate cele de cuviinta, necesare unei camere, lipsesc icoanele. Este a doua aluzie - dupa intamplarea cu hotii - la puterile vrajitoaresti ale hangitei: lipsa icoanelor intr-o casa traditionala nu poate insemna decat un pact cu stapanul iadului. Argumentul femeii - ca lemnul atrage paraziti - pare a fi suficient pentru naivul calator, pe care astfel Caragiale il ironizeaza. Si el pare a avea o inapetenta pentru fantastic/fabulos ca si Harap-Alb din basmul lui Ion Creanga, dar este, mai degraba, o ironie a autorului care nu doreste sa clarifice lucrurile, preferand ambiguitatea planurilor si a evenimentelor. Ironia nu este numai la adresa personajelor, ci si a cititorului: ne aflam intr-o permanenta amalgamare a celor doua planuri, real si ireal, aluziile sunt extrem de vagi, si, daca cititorul nu este suficient de atent, va rata semnificatiile de substrat, ramanand cu impresia ca spatiul real domina nuvela si ca intamplarile neobisnuite tin doar de fantezia oamenilor.

Disocierea sau pendularea real - ireal este mult mai evidenta la Eminescu, spre exemplu, ori la alti reprezentanti de seama ai prozei fantastice -M. Eliade, V. Voiculescu; poate doar la st. Banulescu mai asistam la o trecere imperceptibila de la un plan la altul.

Un al treilea detaliu - ce tine tot de fabulosul folcloric - il reprezinta cotoiul batran si negru (culoare intamplatoare?) care doarme sub masa si a carui iesire provoaca inceputul unei aventuri erotice. Senzuala femeie il prinde in mrejele ei - sau sa spunem vraja ei? - pe tanarul neexperimentat, iar cand in sfarsit aceste decide sa plece, constata ca in loc de jumatate de ora, cat isi propusese sa stea, petrecuse la han doua ceasuri si jumatate. Pentru a-l impiedica sa plece, cucoana Marghioala invoca argumentul puternicei furtuni ce se pornise, il ironizeaza ("ti-a pus ulcica la pocovnicul"), il ademeneste, dar fara rezultat. O fina aluzie se strecoara din nou: nereusind sa-l retina, hangita sta ganditoare cu caciula calatorului in mana (ce vraji arunca oare in fundul caciulii?), privind adanc si asucindu-se, dupa care ochii-i "sticleau grozav de ciudat".

Dupa plecarea de la han ne aflam din nou in impas: furtuna in care rataceste naratorul nostru este reala sau este rezultatul magiei si al farmecelor hangitei? Capricioasa stare a naturii pare a reflecta starea interioara a barbatului: "incepui sa simt durere la cerbice, la frunte si la temple fierbinteala si bubuituri in urechi". Si pe deasupra, caciula il strange pe cap ca o menghina, semn ca este complet sub vraja hangitei. Pana si calul pare a se afla sub aceeasi influenta. Aparitia capritei nu face decat sa amplifice misterul: e neagra (fatalitate?!), agitata si irita armasarul tanarului (purtarea acestuia sugereaza apartenenta demonica a iedului: "calul se cutremura si dardaie din toate incheieturile ca de frigurile mortii"). Imaginea camerei primitoare de la han ii apare obsesiv in minte, distorsionand realitatea. Atmosfera este din nou halucinanta, ambigua, culminand cu disparitia iedului si a calului. Cel care il recupereaza din starea confuza este un argat pornit, se pare, in cautarea iedului, argat care il conduce inapoi la han, respectiv in bratele cucoanei Marghioala. Presupusa vraja a functionat, calatorul revine in locul parazit (unde constata ca-si are culcusul chiar iedul ratacit - simbolul diavolului care il ispiteste?) de unde numai la interventia autoritara a viitorului socru va

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

reusi sa scape.

Focul din final in care vor pieri si Marghioala si hanul este un foc purificator, de mantuire, pedeapsa pentru vrajitori, pentru cei care fac pact cu diavolul, concluzie cu care Fanica (personajul-reflector) nu este de acord, el ajungand in final la o comica pretuire a diavolului. Din acest punct de vedere, putem interpreta nuvela ca o parodie a literaturii fantastice, singurul care crede in puterile hangitei fiind pocovnicul lordache.

Fara indoiala ca nuvela are si un caracter initiatic: tanarul neexperimentat traieste o intamplare ciudata care il pregateste pentru neprevazutul vietii.

-Stil. Limbaj.-

Ambiguitatea intamplarilor este sustinuta si de numeroase vorbe cu dublu inteles din dialogul celor de la han, de ezitarea naratorului in a se pronunta asupra caracterului intamplarilor traite (el isi pune intrebari, dar nu le acorda mare importanta - din nou ironie a autorului), de numeroasele exclamatii, interogatii ori puncte de suspensie (care creeaza, de asemenea, si impresia de oralitate), de natura dezlantuita, care fie subliniaza starea sufleteasca a eroului, precum in nuvelele naturaliste, fie raspunde nelinistilor launtrice, de apelul la elemente ale basmului popular (cifra 3) ori la motive populare sau universale (diavolul intruchipat in om/animal vrea sa ispiteasca slabiciunile si, din acest punct de vedere, Marghioala nu este decat un instrument al diavolului).

Relatarea evenimentelor se face la persoana intai de catre naratorul-personaj care participa in mod direct la intamplari si are rolul de a conferi autenticitate, verosimil unei povestiri cu intruziuni fantastice.